

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ג, תשי"ב-תשי"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לעניין ספירת עצמים מ-11 ואילך

באחד מספרי תורת הלשון יש „כלל גדול“: מ-2 עד 10
 בא השם הספור ברבים, ומ-11 ואילך ביחיד. לפיכך צ"ל: 15
 סוס, 16 עבד, 17 שר, 19 ילד, 13 מחברת, 15 אישה, 17
 שפחה, 18 ברכה, 19 קערה.

פעם נודמנתי לשיעור של ספירה באחת המכינות.
 המורה ציווה לאחד התלמידים לספור מספרים מ-2 ואילך.
 ספר התלמיד: שני ספרים, שלושה ספרים... עשרה ספרים, ולפי
 תומו המשיך: אחד עשר ספרים. מיד הפסיקו המורה ואמר
 בקול של פוסק: ילדים, דעו לכם, כי מ-11 ואילך בא השם
 הספור תמיד ביחיד וצ"ל: אחד עשר ספר, שנים עשר ספר,
 עשרים ספר וכן אחד עשר תלמיד, שלוש עשרה תלמידה וכו'.
 (אגב, עתה יש „מחדרים מן המהדרים“ הכותבים גם
 חמישה איש, שש אישה, שני מיליון, 5 פרוטה).

והנה לאמיתו של דבר יש הרבה יוצאים מן הכלל הזה.
 במקרא אנו מוצאים: 11 כוכבים, יריעות; 12 נישאם, פרים
 מטות, אנשים, נתחים, נציבים, אריים, אריות, קרעים, צמדים
 חלות, אבנים; 13 פרים, ערים, אמות; 14 כבשים; 15 בנים,
 קלעים; 16 אדנים, בנות; 20 קרשים, שקלים, אנשים, עבדים;
 40 שקלים, בנים, עיירים, סדינים, בנות, חליפות; 40 בנים;
 50 צדיקים, לולאות, שקלים, אנשים, פרשים, אמית; 50 בנות;
 70 מלכים, בנים, תמרים, עיירים; 80 פילגשים; 100 שערים,
 פעמים, נביאים.

בנוגע ללשון המשנה אביא כאן דברי הפרופ' מ"צ סגל

(בספרו דקדוק לשון המשנה, ע' 101):

„עם היחידות בא השם הספור ברבים כמו במקראית
(בדיבור „ארבעה כסף“ נשמט שם המטבע ברבים: מעות.
וכן „שתי הלחם“ (מנחות ה' א), כלו' חלות לחם). גם עם
המספרים 11-20 בא השם הספור ברבים. כמו: שנים
עשר פרים, חמש עשרה נשים, שמונה עשרה ברכות. אולם
בשמות אחדים, שהם רגילים מאוד בלשון, בא הספור ביחיד,
כמו במקראית: שנים עשר חודש, שלושים יום, ארבע עשרה
שנה, שנים עשר מנה, שש עשרה אמה.“

אביא כאן מדברי המדקדקים של זמננו: (א) יהושע
שטינברג, בספרו „מערכי לשון עבר“ (ע' 112): „הספור משניים
ומעלה יבוא תמיד בריבוי, רק הספור הרגיל מאוד בלשון
יבוא לרוב עם המספרים למעלה מעשרה בתמונת היחיד כמו
אחד עשר יום, שנים עשר איש, עשרים אמה, שלושים שקל.“
(ב) דברי מ"א ויזון (בספרו „תורת הלשון“, ע' 118): „אם הספור
הוא מן הדברים שרגילים מאוד למנותם כגון יום, שנה, שקל,
איש, אזי יבוא מאחד עשר ולמעלה על הרוב היחיד במקום
הריבוי (אחד עשר יום, שמונה עשרה שנה וכו')“. (ג) ולבסוף
אביא דברי אחרון אחרון הפרופ' ד"ר יוסף קלוזנר בספרו „דקדוק
קצר של העברית החדשה“, ע' 51: „מאחד עשר ואילך בא
במקרא ובמשנה בדברים הרגילים ביותר שם העצם ביחידות:
עשרים יום, ארבעים שנה, שבעים נפש, ארבע מאות זון,
בעברית חדשה יש נטייה לבטל הבדל זה ולהשתמש בריבוי בכל
המספרים משניים (שתיים) ואילך ולכל העצמים יהיו מה שיחיו.“

תיוצא מהדברים שהובאו כאן, כי חכמי הלשון בני
הסמך אינם מייחסים כל ערך ל"כלל הגדול" כביכול, שהובא
בראש המאמר הזה. לדעתי עלינו לשמוע לעצת הפרופ' ד"ר
קלוזנר: "להשתמש בריבוי בכל המספרים משניים ואילך ולכל
הצצמים יהיו מה שיהיו". ואז אולי יחדלו גם חמישה איש.
פ. סרוטה, שני מיליון וכדומה.